

6. ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ WORKING CONDITIONS

Աշխատանքի պայմանների մասին տեղեկատվության աղբյուրը վիճակագրական մշտադիտարկման մեջ ընդգրկված **արդյունաբերական, շինարարական, տրանսպորտի և կապի ոլորտի միջին և խոշոր** կազմակերպություններից հավաքագրվող «Աշխատանքի պայմանների մասին» պետական վիճակագրական հաշվետվությունն է:

Աշխատանքի պայմաններն աշխատանքային գործընթացի և արտադրական միջավայրի գործոնների ամբողջությունն է, որում իրականացվում է մարդու գործունեությունը:

Աշխատանքային գործընթացի գործոններն են.

1. **աշխատանքի ծանրությունը**, որն արտահայտում է օրգանիզմի հենաշարժիչ համակարգի և օրգանիզմի գործունեությունն ապահովող ֆունկցիոնալ համակարգի (սրտանոթային, շնչառական և այլն) ծանրաբեռնվածությունը.

2. **աշխատանքի լարվածությունը**, որն արտահայտում է աշխատողի կենտրոնական նյարդային համակարգի, զգայարանների և հուզական համակարգի ծանրաբեռնվածությունը:

Վնասակար արտադրական գործոնն աշխատանքային գործընթացի և միջավայրի գործոնն է, որի ազդեցությունն աշխատողի վրա որոշակի պայմաններում (ինտենսիվություն, տևականություն) կարող է առաջացնել մասնագիտական հիվանդություններ, աշխատունակության ժամանակավոր կամ կայուն անկում, բարձրացնել սոմատիկ և վարակիչ հիվանդությունների հաճախականությունը, հանգեցնել սերնդի առողջության վատթարացման:

Վնասակար արտադրական գործոնների տարատեսակներն են.

- ֆիզիկական,
- քիմիական,
- կենսաբանական:

Վտանգավոր արտադրական գործոններն աշխատանքային գործընթացի և միջավայրի այն գործոններն են, որոնք կարող են հարուցել սուր հիվանդություններ կամ հանգեցնել առողջության վատթարացման, ընդհուպ՝ մահվան:

Աշխատանքի վնասակար և վտանգավոր պայմաններում աշխատողների տեսակարար կշիռը հաշվարկվում է նման պայմաններում աշխատելու համար տրամադրվող զեղչերից և

The source of information on working conditions is the state statistical report “On the Working Conditions” submitted by **medium- and large-scale enterprises in the industry, construction, transportation and communication sectors.**

Working conditions constitute the set of factors for working process and working environment within which the person carries out activities.

Factors of the working process are:

1. **Work load**, which is the load on the organism’s muscular-skeleton and vital functional (cardio-vascular, respiratory etc) systems;

2. **Intensity of work** is the load on the worker’s central nervous system, sensor organs and emotional system.

Harmful production factor is the factor of the working process and environment the impact of which on the worker under certain conditions (intensity, time-span) can cause occupational illnesses, temporary or constant decline of functionality, can increase the frequency of somatic and infectious diseases, can cause deterioration of generation’s health.

Types of harmful production factors are:

- physical,
- chemical,
- biological.

Hazardous industrial factors are those factors of the working process and environment that can cause severe diseases or deterioration of health, even death.

The share of employees working under hazardous and harmful conditions is calculated by the ratio of beneficiaries (users) of at least one type of compensations and discounts for working under

փոխհատուցումներից գեթ մեկից օգտվողների և համապատասխան ոլորտում աշխատողների ընդհանուր թվաքանակի տոկոսային հարաբերակցությամբ:

Վնասակար և վտանգավոր պայմաններում աշխատելու համար ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված են որոշակի արտոնություններ և հատուցումներ, մասնավորապես՝ լրացուցիչ արձակուրդ, աշխատաժամանակի կրճատ տևողություն, վարձատրություն ավելի բարձր տարիֆային դրույքով, հավելավճարներ, արտոնյալ պայմաններով պետական կենսաթոշակ, մասնագիտական հիվանդությունների կանխարգելման նպատակով տրամադրվում է բուժկանխարգելիչ սնունդ, կաթ և այլ համարժեք սննդամթերք:

these conditions to the total number of employees in that sphere.

The RA legislation provides certain privileges and compensations for work under harmful and hazardous conditions, such as additional leave, half day work, higher remuneration (high rate of tariff), incentives, state privileged pension, and provision of food (milk and other high-nutrient food) for prevention of occupational illnesses.

6.1. Վնասակար և վտանգավոր պայմաններում աշխատողներն ըստ տնտեսության ոլորտների
Employees Working Under Hazardous and Harmful Conditions by Spheres of Economy

տարեվերջին
end of year

	Ընդամենը, 1000 մարդ <i>Total, 1000 persons</i>		Համապատասխան խմբի ընդամենի նկատմամբ, % <i>As share of the total of respective group, %</i>							
			հանքագործական և մշակող արդյունաբերություն <i>mining and quarrying, manufacturing</i>		էլեկտրաէներգիայի, գազի, ջրի արտադրություն և բաշխում <i>electricity, gas and water supply</i>		շինարարություն <i>construction</i>		տրանսպորտ և կապ <i>transportation and communication</i>	
	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010
Ընդամենը աշխատողներ Total employees	96.5	109.2	39.7	38.3	23.7	20.8	11.9	15.2	24.7	25.7
<i>որից</i> <i>of which:</i>										
աշխատել են վնասակար և վտանգավոր պայմաններում <i>worked under hazardous and harmful conditions¹</i>	7.4	6.5	42.0	53.3	22.3	26.4	15.4	8.2	20.3	12.1
<i>այդ թվում.</i> <i>including:</i>										
բարձր աղմուկի, ուլտրաձայնի, ինֆրաձայնի պայմաններում <i>noise, ultrasound, infrasound conditions</i>	3.1	2.3	31.6	47.2	11.6	14.9	13.8	9.8	43.0	28.1
վիբրացիայի բարձր մակարդակի պայմաններում <i>high level of vibration</i>	1.3	1.4	41.5	45.2	46.6	47.4	4.6	4.6	7.3	2.8
աշխատանքային գոտու օդի փոշոտվածության, գազի, իոնացնող և չիոնացնող ճառագայթման պայմաններում <i>dustiness of the air in the working area, gas, ionizing and non-ionizing radiation conditions</i>	3.5	3.5	50.9	51.6	24.1	24.8	19.2	20.9	5.8	2.6
Ծանր ֆիզիկական աշխատանքով զբաղվածներ <i>Employees engaged in hard physical work</i>	2.9	3.7	29.1	18.1	24.9	14.1	15.5	49.0	30.5	18.7

¹ Այստեղ և հետագայում՝ միևնույն աշխատողը կարող է հաշվառվել մի քանի անգամ՝ ըստ նրա վրա ազդող արտադրական գործոնների քանակի:

Hereinafter, the same worker can be counted several times as per the number of industrial factors impacting on the person.

6.2. Վնասակար և վտանգավոր պայմաններում աշխատողները պետական հատվածում
Employees Working Under Hazardous and Harmful Conditions in the Public Sector

տարեվերջին
end of year

	Ընդամենը, 1000 մարդ <i>Total, 1000 persons</i>		Պետական հատվածի համապատասխան խմբի ընդամենի նկատմամբ, % <i>As share of the total of respective group of public sector, %</i>							
			հանքագործական և մշակող արդյունաբերություն <i>mining and quarrying, manufacturing</i>		Էլեկտրաէներգիայի, գազի, ջրի արտադրություն և բաշխում <i>electricity, gas and water supply</i>		շինարարություն <i>construction</i>		տրանսպորտ և կապ <i>transportation and communication</i>	
	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010
Ընդամենը աշխատողներ Total employees	16.2	15.1	1.6	2.1	20.3	14.0	3.2	2.3	74.9	81.5
<i>որից</i> <i>of which:</i>										
աշխատել են վնասակար և վտանգավոր պայմաններում ¹ <i>worked under hazardous and harmful conditions¹</i>	1.5	2.0	87.3	65.0	12.7	35.0
<i>այդ թվում.</i> <i>including:</i>										
բարձր աղմուկի, ուլտրաձայնի, ինֆրաձայնի պայմաններում <i>noise, ultrasound, infrasound conditions</i>	0.3	0.8	62.9	23.3	37.1	76.7
վիբրացիայի բարձր մակարդակի պայմաններում <i>high level of vibration</i>	0.5	0.5	82.5	92.0	17.5	8.0
աշխատանքային գոտու օդի փոշոտվածության, գազի, իոնացնող և չիոնացնող ճառագայթման պայմաններում <i>dustiness of the air in the working area, gas, ionizing and non-ionizing radiation conditions</i>	1.0	0.9	86.5	93.4	13.5	6.6
Ծանր ֆիզիկական աշխատանքով զբաղվածներ <i>Employees engaged in hard physical work</i>	0.2	0.0	100	100

¹ Այստեղ և հետագայում՝ մինևույն աշխատողը կարող է հաշվառվել մի քանի անգամ՝ ըստ նրա վրա ազդող արտադրական գործոնների քանակի:

Hereinafter, the same worker can be counted several times as per the number of industrial factors impacting on the person.

6.3. Վնասակար և վտանգավոր պայմաններում աշխատողները ոչ պետական հատվածում
Employees Working Under Hazardous and Harmful Conditions in the Non-Public Sector

տարեվերջին
end of year

	Ընդամենը, 1000 մարդ <i>Total, 1000 persons</i>		Ոչ պետական հատվածի համապատասխան խմբի ընդամենի նկատմամբ, % <i>As share of the total of respective group of non-public sector, %</i>							
	2009	2010	հանքագործական և մշակող արդ- յունաբերություն <i>mining and quarrying, manufacturing</i>		Էլեկտրաէներ- գիայի, գազի, ջրի արտադրություն և բաշխում <i>electricity, gas and water supply</i>		շինարարու- թյուն <i>construction</i>		տրանսպորտ և կապ <i>transportation and communication</i>	
			2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010
Ընդամենը աշխատողներ Total employees	80.3	94.1	47.3	44.1	24.4	21.8	13.7	17.3	14.6	16.8
<i>որից` of which:</i>										
աշխատել են վնասակար և վտանգավոր պայմաններում ¹ <i>worked under hazardous and harmful conditions¹</i>	5.9	4.4	52.7	77.7	5.8	8.8	19.3	11.9	22.2	1.6
<i>այդ թվում. including:</i>										
բարձր աղմուկի, ուլտ- րաձայնի, ինֆրաձայնի պայմաններում <i>noise, ultrasound, infrasound conditions</i>	2.8	1.5	34.8	72.0	6.5	10.5	15.2	14.9	43.6	2.6
վիբրացիայի բարձր մակարդակի պայմաններում <i>high level of vibration</i>	0.8	1.0	71.2	68.9	20.8	24.2	8.0	6.9
աշխատանքային գոտու օդի փոշոտվածության, գազի, իոնացնող և չիոնացնող ճառագայթման պայմաններում <i>dustiness of the air in the working area, gas, ionizing and non- ionizing radiation conditions</i>	2.6	2.6	70.6	70.3	26.6	28.5	2.8	1.2
Ծանր ֆիզիկական աշխա- տանքով զբաղվածներ <i>Employees engaged in hard physical work</i>	2.7	3.7	31.0	18.4	26.6	14.3	16.5	49.7	26.0	17.6

¹ Այստեղ և հետագայում՝ մինևույն աշխատողը կարող է հաշվառվել մի քանի անգամ՝ ըստ նրա վրա ազդող արտադրական գործոնների քանակի:

Hereinafter, the same worker can be counted several times as per the number of industrial factors impacting on the person.

6.4. Վնասակար և վտանգավոր պայմաններում աշխատողներն ըստ սեռի
Employees Working Under Hazardous and Harmful Conditions by Sex

տարեվերջին end of year	համապատասխան խմբի ընդամենի նկատմամբ, % as share of the total of respective group, %									
	Ընդամենը, % Total, %		Հանքագործական և մշակող արդյունաբերություն Mining and quarrying, manufacturing		Էլեկտրաէներգիայի, գազի, ջրի արտադրություն և բաշխում Electricity, gas and water supply		Շինարարություն Construction		Տրանսպորտ և կապ Transportation and communication	
	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010
Ընդամենը աշխատողներ Total employees	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
տղամարդ male	83.6	76.3	75.6	71.1	90.6	80.4	86.6	91.2	88.0	71.7
կին female	16.4	23.7	24.4	28.9	9.4	19.6	13.4	8.8	12.0	28.3
աշխատել են վնասակար և վտանգավոր պայմաններում worked under hazardous and harmful condition	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
տղամարդ male	83.2	86.7	87.3	82.4	86.4	86.8	91.7	98.7	64.7	98.5
կին female	16.8	13.3	12.7	17.6	13.6	13.2	8.3	1.3	35.3	4.5
բարձր աղմուկի, ուլտրաձայնի, ինֆրաձայնի պայմաններում noise, ultrasound, infrasound conditions	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
տղամարդ male	72.9	84.5	76.3	72.8	85.4	85.2	90.2	100	61.4	99.2
կին female	27.1	15.5	23.7	27.2	14.6	14.8	9.8	...	38.6	0.8
վիբրացիայի բարձր մակարդակի պայմաններում high level of vibration	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
տղամարդ male	92.2	93.2	94.3	96.6	88.4	89.2	100	100	100	100
կին female	7.8	6.8	5.7	3.4	11.6	10.8
աշխատանքային գոտու օդի փոշոտվածության, գազի, իոնացնող և չիոնացնող ճառագայթման պայմաններում dustiness of the air in the working area, gas, ionizing and nonionizing radiation conditions	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
տղամարդ male	90.4	87.7	90.9	83.4	86.8	86.9	92.4	99.0	94.6	92.4
կին female	9.6	12.3	9.1	16.6	13.2	13.1	7.6	1.0	5.4	7.6
Ծանր ֆիզիկական աշխատանքով զբաղվածներ Employees engaged in hard physical work	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
տղամարդ male	98.2	99.9	93.8	99.3	100	100	100	100	99.9	100
կին female	1.8	0.1	6.2	0.7	0.1	...

6.5. Աշխատողների համար սահմանված զեղչերը և փոխհատուցումները
Defined discounts and Compensations for Employees

տարեվերջին
end of the year

համապատասխան խմբի ընդամենի նկատմամբ, %
as share of the total of the respective sphere,

	Ընդամենը, % <i>Total, %</i>	Հանքագործական և մշակող արդյունաբերություն <i>Mining and quarrying, manufacturing</i>		Էլեկտրաէներգիայի, գազի, ջրի արտադրություն և բաշխում <i>Electricity, gas and water supply</i>		Շինարարություն <i>Construction</i>		Տրանսպորտ և կապ <i>Transportation and communication</i>	
		2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010
		Աշխատողներ, ովքեր օգտվել են թվարկված արտոնություններից և հատուցումներից որևէ մեկից. <i>Employees who were used one of the mentioned privileges and compensations:</i>	100	62.3	56.4	16.3	13.5	7.2	13.3
լրացուցիչ արձակուրդ <i>additional leave</i>	100	63.9	57.0	18.7	15.6	4.7	9.9	12.7	17.5
աշխատաժամանակի կրճատ տևողություն <i>half day work</i>	100	39.2	40.8	44.9	42.1	0.2	6.3	15.7	10.9
անվճար բուժ-կանխարգելիչ սնունդ <i>free high-nutrient preventing food</i>	100	100	100
անվճար կաթ և այլ համարժեք սննդամթերք <i>free milk and other equivalent food</i>	100	79.7	76.6	7.4	20.3	16.0
բարձր տարիֆային դրույքներ <i>high rate of tariff</i>	100	88.8	78.2	2.1	18.5	9.0	3.3
հավելավճարներ աշխատանքի ինտենսիվության և ոչ նպաստավոր պայմանների համար <i>hardship pay / allowance for the intensity of work and unfavorable conditions of work</i>	100	58.5	50.2	22.4	19.3	10.9	17.2	8.2	13.3
արտոնյալ պայմաններով կենսաթոշակի իրավունք. <i>entitlement to privileged pension</i>									
ըստ թիվ 1 ցուցակի <i>according to List N 1</i>	100	62.7	68.2	34.6	27.4	1.7	1.5	0.9	3.0
ըստ թիվ 2 ցուցակի <i>according to List N 2</i>	100	66.7	52.0	13.0	12.6	1.0	2.8	19.2	32.6
աշխատանքի հատուկ պայմանների, երկարամյա ծառայության համար օրենքով սահմանված այլ կենսաթոշակ <i>other type of pension as set by law for special working conditions, long service</i>	100	7.6	39.7	...	2.0	92.4	58.3
գործատուի կողմից սահմանված արտոնյալ պայմաններով կենսաթոշակ <i>privileged pension assigned by the employer</i>	100	64.6	...	35.3	...	0.2	100
Աշխատողներ, որոնց անվճար տրամադրվել է հատուկ համազգեստ, հատուկ կոշիկ և անհատական պաշտպանության այլ միջոցներ <i>Employees who were provided free overall, special shoes and personal protective equipment</i>	100	56.3	49.4	30.2	23.9	4.8	8.6	8.7	18.1

6.6. Աշխատողների համար սահմանված զեղչերը և փոխհատուցումները պետական հատվածում
Difined discounts and Compensations for Employees in the Public Sector

տարեվերջին <i>end of year</i>	համապատասխան ոլորտի ՀՀ ընդամենի նկատմամբ, % <i>as share of the RA total of the respective sphere, %</i>									
	Ընդամենը, % <i>Total, %</i>		Հանքագործական և մշակող արդյունաբերություն <i>Mining and quarrying, manufacturing</i>		Էլեկտրաէներգիայի, գազի, ջրի արտադրություն և բաշխում <i>Electricity, gas and water supply</i>		Շինարարություն <i>Construction</i>		Տրանսպորտ և կապ <i>Transportation and communication</i>	
	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010
Աշխատողներ, ովքեր օգտվել են թվարկված արտոնություններից և հատուցումներից որևէ մեկից. <i>Employees who were used one of the mentioned privileges and compensations:</i>	19.2	18.3	2.5	...	44.2	46.6	15.4	...	65.9	71.7
լրացուցիչ արձակուրդ <i>additional leave</i>	19.5	20.6	2.5	...	53.4	53.2	33.0	...	49.6	70.2
աշխատաժամանակի կրճատ տևողություն <i>half day work</i>	50.5	42.5	13.3	...	100	100	2.4	3.8
անվճար բուժ-կանխարգելիչ սնունդ <i>free high-nutrient preventing food</i>
անվճար կաթ և այլ համարժեք սննդամթերք <i>free milk and other equivalent food</i>
բարձր տարիֆային դրույքներ <i>high rate of tariff</i>	9.0	3.3	100	100
հավելավճարներ աշխատանքի ինտենսիվության և ոչ նպաստավոր պայմանների համար <i>hardship pay / allowance for the intensity of work and unfavorable conditions of work</i>	25.4	43.6	5.4	...	65.0	65.4	93.9	87.8
արտոնյալ պայմաններով կենսաթոշակի իրավունք. <i>entitlement to privileged pension</i>										
ըստ թիվ 1 ցուցակի <i>according to List N 1</i>	41.6	30.3	9.7	...	100	100	100	100
ըստ թիվ 2 ցուցակի <i>according to List N 2</i>	21.7	34.4	2.4	...	61.7	61.1	63.0	81.9
աշխատանքի հատուկ պայմանների, երկարամյա ծառայության համար օրենքով սահմանված այլ կենսաթոշակ <i>other type of pension as set by law for special working conditions, long service</i>	92.4	58.3	100	100
գործատուի կողմից սահմանված արտոնյալ պայմաններով կենսաթոշակ <i>privileged pension assigned by the employer</i>	...	100	100
Աշխատողներ, որոնց անվճար տրամադրվել է հատուկ համազգեստ, հատուկ կոշիկ և անհատական պաշտպանության այլ միջոցներ <i>Employees who were provided free overall, special shoes and personal protective equipment</i>	8.9	17.9	3.3	...	16.3	20.3	8.8	...	19.4	72.1

**6.7. Աշխատողների համար սահմանված զեղչերը և փոխհատուցումները
նշ պետական հատվածում
Discounts and Compensations for Employees in the Non-Public Sector**

տարեվերջին
end of year

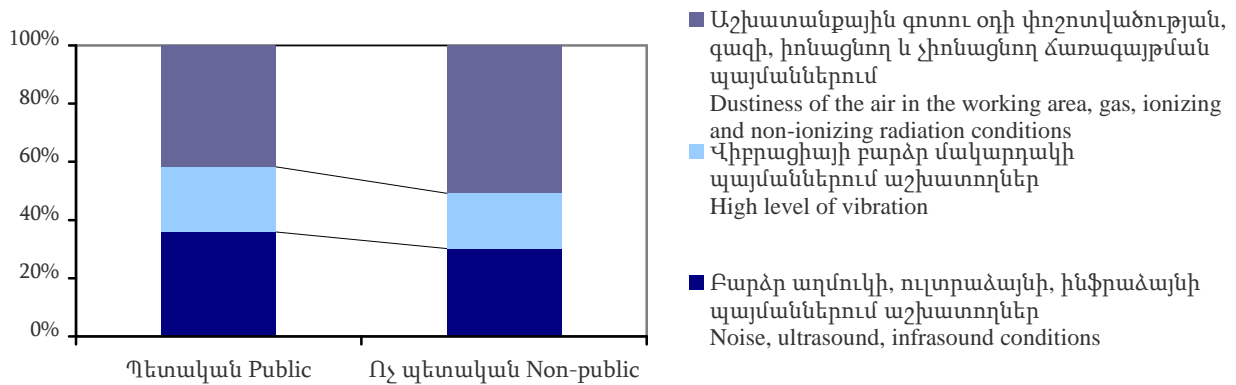
համապատասխան ոլորտի ՀՀ ընդամենի նկատմամբ, %
as share of the RA total of the respective sphere, %

	Ընդամենը, % <i>Total, %</i>		Հանքագործական և մշակող արդյունաբերություն <i>Mining and quarrying, manufacturing</i>		Էլեկտրաէներգիայի, գազի, ջրի արտադրություն և բաշխում <i>Electricity, gas and water supply</i>		Շինարարություն <i>Construction</i>		Տրանսպորտ և կապ <i>Transportation and communication</i>	
	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010

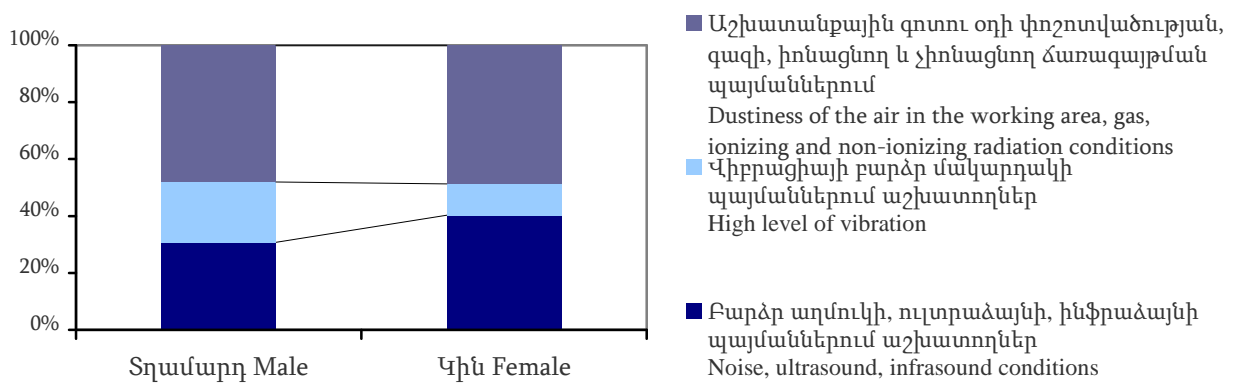
**Աշխատողներ, ովքեր օգտվել են թվարկված արտոնություններից և հատուցումներից որևէ մեկից.
*Employees who were used one of the mentioned privileges and compensations:***

Աշխատողներ, ովքեր օգտվել են թվարկված արտոնություններից և հատուցումներից որևէ մեկից. <i>Employees who were used one of the mentioned privileges and compensations:</i>	80.8	81.7	97.5	100	55.8	53.4	84.6	100	34.1	28.3
լրացուցիչ արձակուրդ <i>additional leave</i>	80.5	79.4	97.5	100	46.6	46.8	67.0	100	50.4	29.8
աշխատաժամանակի կրճատ տևողություն <i>half day work</i>	49.5	57.5	86.7	100	100	100	97.6	96.2
անվճար բուժ-կանխարգելիչ սնունդ <i>free high-nutrient preventing food</i>	100	100	100	100
անվճար կաթ և այլ համարժեք սննդամթերք <i>free milk and other equivalent food</i>	100	100	100	100	100	100	100
բարձր տարիֆային դրույքներ <i>high rate of tariff</i>	91.0	96.7	100	100	100	100
հավելավճարներ աշխատանքի ինտենսիվության և ոչ նպաստավոր պայմանների համար <i>hardship pay / allowance for the intensity of work and unfavorable conditions of work</i>	74.6	56.4	94.6	100	35.0	34.6	100	100	6.1	12.2
արտոնյալ պայմաններով կենսաթոշակի իրավունք. <i>entitlement to privileged pension</i>										
ըստ թիվ 1 ցուցակի <i>according to List N 1</i>	58.4	69.7	90.3	100	100	100
ըստ թիվ 2 ցուցակի <i>according to List N 2</i>	78.3	65.6	97.6	100	38.3	38.9	100	100	37.0	18.1
աշխատանքի հատուկ պայմանների, երկարամյա ծառայության համար օրենքով սահմանված այլ կենսաթոշակ <i>other type of pension as set by law for special working conditions, long service</i>	7.6	41.7	100	100	...	100
գործատուի կողմից սահմանված արտոնյալ պայմաններով կենսաթոշակ <i>privileged pension assigned by the employer</i>	100	...	100	...	100	...	100
Աշխատողներ, որոնց անվճար տրամադրվել է հատուկ համազգեստ, հատուկ կոշիկ և անհատական պաշտպանության այլ միջոցներ <i>Employees who were provided free overall, special shoes and personal protective equipment</i>	91.1	82.1	96.7	100	83.7	79.7	91.2	100	80.6	27.9

Վնասակար և վտանգավոր պայմաններում աշխատողներն ըստ տնտեսության հատվածների, 2010
Employees Working Under Hazardous and Harmful Conditions by Spheres of Economy, 2010

Վնասակար և վտանգավոր պայմաններում աշխատողներն ըստ սեռի, 2010
Employees Working Under Hazardous and Harmful Conditions by Sex, 2010

Վնասակար և վտանգավոր պայմաններում աշխատողներն ըստ տնտեսության ոլորտների
Employees Working Under Hazardous and Harmful Conditions by Spheres of Economy

